

no-fantastičnih ugođaja i pastelna kolorita (*Igra s konjem*, 1980; *Jutro kad spomenici lete*, 1983). U nekim je djelima sklon ironičnoj naraciji (*Tirka tovara*, 1985). Ciklusom crteža i akvarela *Zapisi sa mog radnog stola*, što ih neprekidno stvara od 1977, izdvojio se iz korpusa naivne umjetnosti u koji je do tada svrstavan. Slikar brzih i sadržajnih promjena koje se mogu pratiti u ciklusima *Ciklus iz Toplica* (1991); *Ptice* (1992); *U potrazi za anđelom* (1993–94) i *Lica* (1994). Izdao mapu grafika *Oči istine — Rat u Hrvatskoj* (1992). Bavi se lik. oblikovanjem knjiga, ploča i manifestacija (skulpture *Porin*). Samostalno je izlagao u Livnu, Banjoj Luci, Starome Gradu, Zagrebu, Dugome Selu, Haagu, Šibeniku i Karlovcu.

LIT.: J. Depolo, Ivica Propadalo (katalog), Zagreb 1984. — Ž. Zdelar, Tepisi i tapiserije Ivica Propadala (katalog), Zagreb 1988. — Ž. Sabol, Crteži sa mog radnog stola 1977–1988 (katalog), Zagreb 1988. — V. Bužančić, Ivica Propadalo — monografija crteža, Zagreb 1990. — Ž. Sabol, Propadalo — Oči istine (katalog), Zagreb 1991. — V. Bužančić, Ivica Propadalo (katalog), Šibenik 1991. — Isti, Propadalo (katalog), Zagreb 1993. — Isti, Propadalo, U potrazi za anđelom (katalog), Karlovac 1994. — Ž. Sa. i R.

PROPOVJEDAONICA, ograđena govornica na povišenu mjestu u crkvi, poligonala ili kružna oblika, s koje svećenik propovijeda; gradi se od kamena, mramora ili drva. Pojavljuje se u XI. st. u Italiji, a razvija se iz ambona koji polako istiskuje. Procvat doživljava s propovjedničkim redovima (franjevci, dominikanci) od XIII. do XV. st. U tome se razdoblju ponekad pojavljuju i dvije propovjedaonice na istome mjestu, jedna okrenuta prema unutrašnjosti crkve, a druga na vanjskoj strani zida. Vrhunac lik. ekspresije p. dobiva u doba baroka, kada se na njezinoj ogradi u reljefu izrađuju poučne priče s biblijskim i moralističkim sadržajem, a redovito ih prate likovi četiriju evanđelista ili njihovi simboli. Na sredini gornjega ruba često se nalazi stalak za knjigu, ponekad u obliku knjige, te pričvršćena ruka što drži raspelo kojim propovjednik na kraju propovijedi blagoslivlja vjernike. Iznad propovjedaonice često se stavlja baldahin, koji ima u prvom redu akustičnu ulogu, ali i simboličnu (Duh Sveti) i dekorativnu. U XVII. i XVIII. st. katkada se u velikim crkvama grade dvije propovjedaonice, svaka na suprotnoj strani broda, s kojih disputalno propovijedaju dva propovjednika.

U našim su krajevima najstarije romaničke propovjedaonice u splitskoj i u trogirskoj katedrali (XIII. st.). U Istri su poznate ona u Novigradu (XIII. st.) te u Kanfanaru (iz Dvigrada, s kraja XIV. st.). Iz kasnijega razdoblja ističe se bogato izrezbarena renesansno-barokna p. u franjevačkoj crkvi u Varaždinu (1670). Od baroknih su propovjedaonica najpoznatije drvena p. s intarzijama Sv. Franje, Navještenja i Triju kreposti u crkvi Sv. Franje u Krku s poč. XVII. st., potom u šibenskoj katedrali, rad Jerolima Mondelle (1624); u zagrebačkoj katedrali, djelo M. Cusse (1696); u župnoj crkvi u Remetincu (1710); u crkvi Marije Snježne u Belcu, rad J. Schokotniga (1743); u crkvi Marije Magdalene u Čazmi, vjerojatno rad Stjepana Severa (1753) te u župnoj crkvi u Lovrečkoj Varoši u obliku ribe (oko 1780).

LIT.: A. Horvat, Između gotike i baroka, Zagreb 1975. — Horvat–Matejčić–Prijatelj, Barok. — J. Belamarić, Romanika i I. Fisković, Gotika, u katalogu: Tisuću godina hrvatske skulpture, Zagreb 1991. — A. Bad.

PROZOR, selo nedaleko od Otočca; u njemu su nađeni prapov. i ant. lokaliteti ilir. Japoda. Na dvojnoj, utvrđenoj gradini Veliki i Mali Vital otkrivene su prapov. kuće sa suhozidnim temeljima i ognjišta na kojima je nađena keramika iz ← III. i ← II. st. Ispod gradina su dvije ravne nekropole, od kojih je ona na juž. strani sadržavala brojne skeletne i žarne grobove s priložima od bronce, jantara, stakla i srebra iz starijega i mlađega željeznoga doba. Osobito su vrijedni brončani ukrasni privjesci i dijelovi odjeće: kape, okovi za pojas, kopče. Osim bronce, omiljeni su ukrasni predmeti od jantara, uglavnom sitna plastika. — Tragovi ant. naselja, kasnijega rim. municipija *Arupium*, nađeni su na S obroncima gradine Veliki Vital. Otkriveni su dijelovi stambenih i gospodarskih zgrada, ostaci manjega termalnoga sklopa s očuvanim podnim mozaicima i ulomcima fresaka. Nađen je i veći broj nadgrobničkih spomenika te puno sitnoga inventara (keramika, staklo, novac). Zanimljiv je sklop ant. kamenoloma, kao i više spomenika isklesanih u kamenu živcu, među kojima se posebno ističu dva monumentalna mitreja s reljefno oblikovanim prizorima.

Na brdu Prozorini nalaze se ruševine srednjovj. grada koji se prvi put spominje 1449, kada je, prigodom diobe frankopanskih posjeda, pripao Žigmundu Frankopan. Ponovno utvrđen 1619, služio je kao jako uporište u borbama protiv Turaka. Imao je četverokutni tlocrt, s valjkastom kulom na jednome, a četverokutnom kulom i manjim tornjem na druga dva ugla.

LIT.: A. Stipčević, Umjetnost prah. Japoda, Republika, 1962, 6–7. — R. Drechsler-Bižić, Nekropola prahistorijskih Japoda u Prozoru kod Otočca, VJAM, 1972–73, 6–7. — Isti, Japodska grupa, u knjizi: Praistorija jugoslavenskih zemalja, V, Sarajevo 1983. — R. D. B. i R.

PROZOR, gradić u Rami, Bosna. Spominje se prvi put u pisanim izvorima 1366. Stari grad (sada u ruševinama) potječe iz razdoblja XIV/XV. st. U Šćitu nedaleko od Prozora je franjevački samostan, osn. prije 1470, razoren 1687, obnovljen 1857. U okolici mnogobrojne skupine stećaka.

LIT.: M. Vego, Naselja srednjovjekovne bosanske države, Sarajevo 1957, str. 98–99. — Š. Bešlić, Stećci, kataloško-topografski pregled, Sarajevo 1971.

PROZORJE, selo S od Dugoga Sela. Na istaknutu položaju (prapov. nalazište) smještena je bivša crkva Sv. Martina, ivanovaca, navedena u popisu crkava 1344; poslije je služila kao župna crkva. To je jednobrodna gotička (barokizirana) građevina s poligonolnim svetištem uz koje je sakristija (1826); u doba baroka uz brod je podignuta bočna kapela, a uz glavno pročelje zvonik. Crkva je bila oslikana kasnogotičkim freskama (prizori Muke Isusove). Nakon potresa (1880) napuštena, stoji kao ruševina.

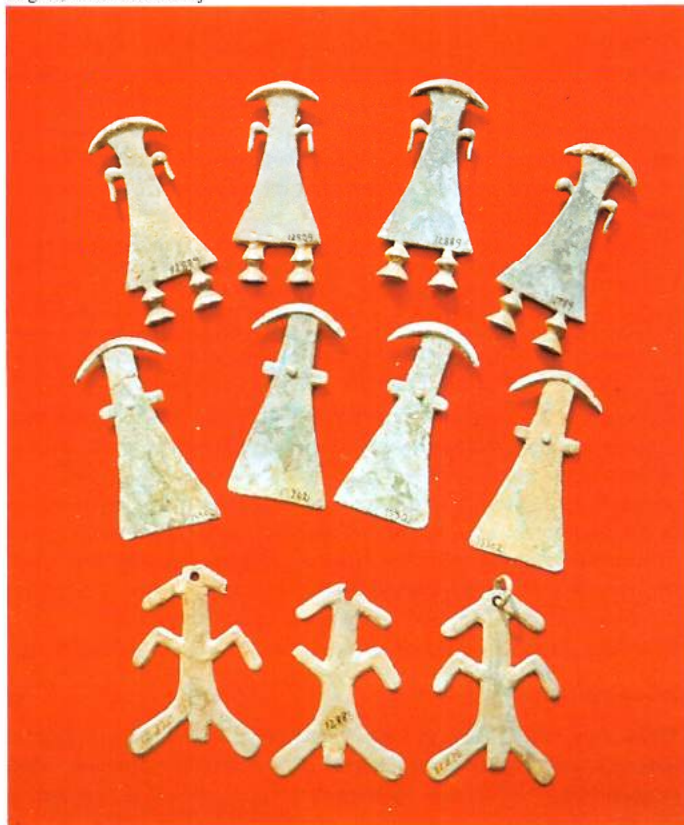
LIT.: G. Szabo, Izvještaj o radu Zemaljskoga povjerenstva za očuvanje umjetničkih i historijskih spomenika u godini 1911, VJHAD, 1912. — R. Horvat, Crkva sv. Martina u Prozoru, Croatia sacra, 1931, 2 i 1932, 3. — Z. Horvat, Crkva sv. Martina na Prozoru, Vijesti MK, 1972, 3. — L. Dobronić, Posjedi i sjedišta templara, ivanovaca i sepulkralaca u Hrvatskoj, Rad JAZU, 1984, 406. — A. Ht.

PRSTEC, Željko, slikar (Varaždin, 8. VI. 1950). Završio Višu tehničku školu u Zagrebu (1972). U slikarstvu samouk. Slika uglavnom tehnikom akvarela ili akvareliranoga crteža. Blizak nadrealizmu. U ciklusu *Grad urbani prostor* svodi na esencijalni minimum, dajući građevinama simbolična obilježja. Bavi se ilustriranjem knjiga (bibliofilsko izdanje sa Zvonkom Milkovićem *Pjesme/Grad*, 1992). Bavi se scenografijom. — Samostalno izlagao u Varaždinu, Zagrebu, Karlovcu, Čakovcu, Rijeci, Nonantoli, Lošinj, Parizu i Ulmu.

LIT.: V. Maleković, Željko Prstec (katalog), Varaždin–Zagreb 1985. — N. Raimondi, Prstec (katalog), Nonantoli (Italija) 1990. — S. Marković, Prstec (katalog), Zagreb 1993. — K. Ma.

PRTENJAK, Ivan, arhitekt (Plavić u Hrvatskome zagorju, 9. VI. 1939). Studirao arhitekturu na Akademiji (1959–60, D. Ibler), diplomirao na Arhitektonskome fakultetu u Zagrebu 1965. God. 1961–68. radio u Institutu za povijest umjetnosti Sveučilišta u Zagrebu gdje je sudjelovao na sustavnome snimanju graditeljskoga naslijeđa u Hrvatskoj, poglavito

PROZOR KRAJ OTOČCA, brončani privjesci u obliku stiliziranih ljudskih figura, ← VI. st. Zagreb, Arheološki muzej

I. PRTENJAK, crkva Sv. Petra na Boninovu u Dubrovniku

dubrovačkoga područja. Od 1968. živi i radi u Bruxellesu, do 1983. kao odgovorni projektant u »Groupe Structures«, a potom samostalno. Unutar »Groupe Structures« radio je na urbanističkim planovima Bruxellesa, projektirao i izveo seriju naselja socijalnih stanova u Belgiji (Marche-en-Famenne, Namur, Ottignies), polikliniku u Fléronu, Nacionalni institut za audiovizualne komunikacije u Bruxellesu, niz turističkih građevina i stambenih naselja u Tunisu i Saudijskoj Arabiji; samostalno je projektirao nekoliko privatnih kuća i rekonstrukcija starih građevina u Belgiji. Od 1993. je arhitekt-partner biroa »Cooparch« u Bruxellesu, gdje projektira sjedište belgijske kompanije za telekomunikacije u Monsu te kao koautor izrađuje metodologiju za određivanje zaštitnih zona građevina spomeničke baštine u Bruxellesu. Za to vrijeme nastavlja suradnju u zemlji, u prvome redu teorijski i praktično djeluje na dubrovačkome području. Urbanističkom analizom područja Elafita (Lopud, Šipan) dao je važan prinos modelima korištenja zaštićenoga prostora. Projektirao je crkvu Sv. Petra na Boninovu u Dubrovniku (1979), preuređio unutrašnjost dubrovačke katedrale (1986) i muzeja u dominikanske samostanu (1986), muzeja »Rupe« (1990), tvrđave »Revelin« (1990) te izveo niz manjih obnova i adaptacija na otoku Šipanu. Obnovio je Muzej za umjetnost i obrt u Zagrebu (1986) te Galeriju I. Meštrovića u Splitu (1991). Autor je izložbe »Dubrovnik – Plitvice – Split – hrvatski spomenici svjetske baštine« u Parizu 1992. Značajka je njegove arhitekture svjesno nastavljanje lokalne graditeljske tradicije, ali ne prijepisom detalja, nego prepoznavanjem klasičnosti proporcija, čistoćom volumena i ploha, te krajnjom jednostavnošću kojom postiže monumentalni dojam čak i kod malenih građevina. Sinteza toga rada prikazana je na samostalnoj izložbi u Zagrebu 1990; izlagao je također na Bijenalu u Veneciji (1992).

LIT.: Ž. Čorak, Crkva pokraj mora, ŽU, 1980, 29–30. — R. Ivančević, Mali centar velikog značaja, Arhitektura, 1981, 178–179. — T. Maroević, Kuća Skočimiš, ibid., 1984, 186–187–188. — Ž. Čorak, Projekt za crkvu Svih Svetih na Lapadu, ČIP, 1984, 373. — A. Badurina, B. Škunca i F. Škunca, Sakralni prostor tijekom povijesti i danas, Zagreb 1987. — J. Galjer, Ivan Prtenjak – Staro i novo (katalog), Zagreb 1990. — R. Ivančević, Arhitekt Ivan Prtenjak: staro – novo, ČIP, 1990, 4. — Lj. Domic, Bog i Hrvati, Danas, 22. I. 1993. — J. van Maldergem, Arhitekt Ivan Prtenjak, ČIP, 1994, 1–2. Ž. Č.

PRUKLJAN, selo nedaleko od Skradina na obali istoimenoga jezera. Otkriveni su ostaci prostrane rim. ladanjsko-gospodarske zgrade, dio termalnoga čvora i drugih prostorija, od kojih su neke imale mozaične podove. Pronađeni su ulomci raznobojne mramorne oplote, te mramorni stupovi i dekorirani arhit. elementi. Zgrada je imala vlastiti vodovod (od olovnih cijevi) dugačak oko 6 km. Na otočiću Stipanac su ostaci ant. i srednjovj. sakralne građevine. Uokolo otočića nađeni su ulomci liburnskih i rim. posuda, a nešto dalje i potopljeni ostaci nekih građevina.

LIT.: Z. Gunjača, Rezultati neobjavljenih i najnovijih arheoloških istraživanja antičkih i srednjovjekovnih lokaliteta na šibenskom području, u knjizi: Novija i neobjavljena istraživanja u Dalmaciji, Split 1978. Z. Gu.

PRVIĆ, otok pred Šibenikom s naseljima Lukom i Šepurinom. U Luci su otkriveni kasnoant. grobovi s amforama i ranohrv. grobovi s nakitom. Crkva i samostan Gospe od Milosti sagrađeni su u drugoj pol. XV. st., a poslije su više puta dograđivani; samostan je temeljito obnovljen nakon jednoga

požara. U jednome dograđenom zidu crkve nalazi se ulomak ranokršč. pilastra s karakterističnim križem, a u crkvi je grob Fausta Vrančića. U Luci su nađena dva glag. natpisa. U polju se nalazi crkva Sv. Ambroza, romaničko-gotičkih obilježja, poslije znatno preinačena, a u Šepurini crkva Sv. Jelene, u kojoj je bogato ukrašen drveni barokni oltar. Na S strani otoka nalazi se barokni ljetnikovac obitelji Draganić-Vrančić, u kojemu se čuva više umjetnina, među njima i portret Fausta Vrančića iz 1605.

LIT.: K. Stojić, Sela šibenskog kotara, Šibenik 1941, str. 157–167. — Z. Vinski, Starohrvatske naušnice u Arheološkom muzeju u Zagrebu, SHP, 1949, str. 22–24. — Horvat – Matejčić – Prijatelj, Barok. Z. Gu.

PRVOJE RADOSTIN, klesar i graditelj (XIV. st.); rodom Konavljanim. Obvezao se 1349. da će zajedno s Milošem Milčetinim zidati na dominikanskoj crkvi, a 1363. radio na crkvi Sv. Vlaha u Dubrovniku. Klesao građevne ukrase za kuće i palače.

LIT.: C. Fisković, Prvi poznati dubrovački graditelji, Dubrovnik 1955, str. 36, 38.

PUČAR, Zvonimir, kolekcionar (Tržić kraj Jastrebarskoga, 28. I. 1898 – Zagreb, 30. IX. 1982). Izučio je trgovački zanat u Zagrebu. Između dva rata skupio je zbirku slika i kipova moderne hrv. umjetnosti (R. Auer, E. Vidović, V. Becić, J. Kljaković, Lj. Babić, M. Tartaglia, I. Job, V. Šeferov, B. Bulić, O. Mujadžić, F. Šimunović, S. Šohaj, I. Meštrović, F. Kršinić, I. Lozica). Zbirku je obogatio predmetima od stakla (XVIII–XIX. st.), porculana (XVIII–XIX. st.) i kovina (XVI–XIX. st.). Poslije II. svj. r. (do 1969) vodio je prodavaonicu antikviteta i umjetnina »Posrednik« u Zagrebu. B. Šu.

PUČIŠĆA, naselje na otoku Braču. Na lok. Čadi nađeni su ulomci rim. natpisa i skulpture; na groblju je nekadašnja benediktinska crkva Sv. Stjepana, a na Veloj Bračuti romaničko-gotička crkva Sv. Jurja. God. 1467. sagradio je Ciprijan Žuvetić prvi kaštel u naselju. Poslije su ih gradile i druge bogatije obitelji; ukupno ih je bilo trinaest ali je očuvano svega nekoliko. Iz doba renesanse potječu dva kamena reljefa na oltarima crkve Sv. Jurja na Veloj Bračuti i crkve Gospe od Batka iz 1533. U župnoj crkvi nad gl. oltarom nalazi se drveni reljef (rad F. Čiočića, 1578), oltarna slika Sv. Roka (Jacopo Palma ml.) i oltarna slika Gospe od Karmela (mlet. škola iz XVIII. st.). — Kraj naselja je ranokršč. crkva Sv. Stjepana, pregrađena u ranoj romanici.

LIT.: D. Vrsalović, D. Domančić i K. Prijatelj, Kulturni spomenici otoka Brača, Brački zbornik, 1960, 4. N. B. B.

PUHALOVIĆ, Jurica, slikar (Zagreb, 28. I. 1952). Završio Akademiju u Zagrebu 1977 (M. Stančić). Usavršavao se na poslijediplomskom studiju kod F. Baće. Od druge pol. 70-ih godina radi instalacije i projekte *Inverzije i iluzioniranje*, 1978. Prozirne folije oslikava akvarelama i time uključuje treću dimenziju (*Bez naziva*, 1992). — Samostalno izlagao u Zagrebu, Mariboru i Cannesu.

PUHIERA, Mihovil, graditelj i kipar (XV/XVI. st.); rodom iz Hvara. Zaposlen na dvoru kralja Matije Korvina kao suradnik Ivana Duknovića. God. 1507. spominje se na radu u Zadru.

LIT.: C. Fisković, Zadarski sredovječni majstori, Split 1959, str. 26. — Isti, Iz Duknovićeva kruga u Trogiru i Mađarskoj, Prilozi – Dalmacija, 1983, str. 199.

PUHOVSKI, Šarlota, slikarica (Temišvar, 14. IV. 1904). Studirala je u Budimpešti; u Zagrebu učila kod O. Postružnika (1929). Od 1937. djelovala kao kazališna kostimografkinja (M. Krleža, *Gospoda Glembajevi*, Zagreb 1938; B. Shaw, *Constance*, Zagreb 1956; G. Figueiredo, *Lisica i grozd*, Zadar 1960). Nakon 1960. bavi se slikanjem na svili (batik). Osim dekorativnih panoa s temama cvijeća i mrtve prirode, radi figuralne kompozicije (*Nashe freske, Pravednici*). — Samostalno je izlagala u Zagrebu (1963, 1966, 1967, 1982), Veneciji (1964), Hvaru (1969) i Lausanni (1971). Bavila se dizajniranjem odjeće i nakita.

LIT.: E. Cvetkova, Šarlota Puhovski (katalog), Zagreb 1982.

P. C.

PULA, grad u J Istri. Počeci nastanjenosti sežu u daleku prošlost (paleolitički nalazi iz obližnje pećine Šandalja I otprilike iz 40. tisuć godina). P. se razvila iz gradinskoga naselja (40. st. do 10. st.), o kojemu svjedoče ostaci ciklopskih zidina na I podnožju Kaštela, središnjega brežuljka, koji se lagano uzdiže iznad duboka zaljeva, zaštićena otocima. Ime *Pola* ilir. je podrijetla (spominje ga helenistički pjesnik Kalimah u legendi o Argonautima), a označuje izvor vode ili grad. Odnosi se na grupu gradinskih naselja u JZ Istri, među kojima je najvažnije Nezakcij. Ilirska je Pula (400. do 177) živjela u sjeni Nezakcija, što potvrđuju siromašni